

ZAPISKI NA ROB POLEMİK S PAHORJEVIMI GLOSAMI 65

Od vseh meni znanih člankov, v katerih so pisci polemizirali s Pahorjevimi Glosami, je en sam, ki se mi zdi, da zasluži resno pozornost: to je polemika Ernesta Petriča Ali res ogroženo slovenstvo?, ki je izšla v Teoriji in praksi (2/67). Seveda sem dolžan, da po gornji trditvi navedem vse ostale (meni znane) članke in povem, kaj me v njih moti.

Najbolj ostro je na Pahorjevo pisanje nastopil Univerzitetni komite ZKS, čigar Izjava je izšla najprej v Delu, nato pa še v Tribuni (22/2-67). Izjavo spremlja širša ocena sekretarja Univerzitetnega komiteja ing. Lojzeta Skoka pod naslovom Razkroj tradicionalnih predstav o slovenskem narodu. Ta ocena in pa članek Kreša Petroviča Kdo je izdal slovenski narod? (izšel je v isti številki Tribune) naj bi menda utemeljevala stališča, ki jih je v svoji Izjavi zavzel UK ZKS.

S tovarišema Lojzutom Skokom in Krešom Petrovičem je imelo uredništvo Kapelj v zvezi z "afero Pahor" že v začetku februarja zanimiv razgovor. Pogovarjali smo se o Pahorjevih Glosah in o Skokovi oceni, ki je izšla takrat v Komunistu. Ker je bil ta pogovor zaseben, moram tu žal govoriti le o tem, kar sta omenjena tovariša zapisala.

Sama Izjava UK ZKS je izrazito aktivistična. Za njo stojijo užaljeni komunisti, ki očitajo Pahorju neargumentirano in žaljivo pisanje, a tudi sami uporabljajo enako metodo. Posebno me moti, da je UK ZKS v svoji Izjavi formulacijo najbolj spornih Pahorjevih obtožb popolnoma neznanstveno ponaredil. Pahor je zapisal, da je komunistična partija (kar se tiče narodne biti) "hote ali ne-

hote prevarala slovensko ljudstvo," UK ZKS pa je besedo "prevarati" zamenjal z "izdati". Ker je ta del stavka dal povrh vsega še pod narekovaje, je torej Pahorju podtaknil citat, ki ga ta ni zapisal. Pahor tudi nikjer ne pravi, da so bile "izdane žrtve NOB", ampak, "da se ni uresničilo to, v kar so na smrt obsojeni ljudje verovali, ko so pisali poslovilna pisma." Beseda "izdati" nikakor ni sinonim izrazoma "prevarati" in "ne uresničiti", Pahor pa je v vseh Glosah niti enkrat ne rabi. Mislim, da niti politično pisanje ne dovoljuje takih "sprememb", seveda, če hoče biti pošteno.

Eden močnih argumentov proti Pahorju naj bi bil v Izjavi ta, "da Boris Pahor nemoralno in nepietetno izrablja žrtve NOB, saj v njihova usta postavlja svoj družbeni model in nato v imenu žrtev ugotavlja, da ta model ni uresničen".

Sekretar UK ZKS Lojze Skok v svoji oceni v zvezi s tem vprašanjem piše: "Zmotno je mišljenje, da ne rečem celo žaljivo za vse te naše mrtve, da so se borili "za raj na zemlji". Niso bili preprosti slovenski ljudje, delavci in kmetje, borci narodnoosvobodilne vojske tisti, ki bi proizvajali ali pa verovali v take mesijanske konstrukcije... Kaže, da so jih resno jemali le tisti, ki danes na široko razglašajo svoje razočaranje nad našo povojno graditvijo, "ki da ni uresničila velikih idealov naše borbe".

Pahor nikjer ne pravi, da so se naši padli borci borili za "raj na zemlji". Poudarja predvsem, "da se za časa nacističnega genocida slovenski človek ni spraševal, kako si bo v prihodnosti uredil družbeno in socialno življenje, ampak je reševal svojo golo in ogroženo narodno bitnost" (podčrtal jaz).

Pahorja zanima v prvi vrsti narodnostno vprašanje in zato pozablja, da je bila NOB ne le borba za nacionalno osvoboditev, ampak tudi revolucija. Zaman pa sem v Pahorjevih Glosah iskal njegov "družbeni model", ki naj bi ga postavljajl v usta žrtev NOB in jih tako "nemoralno in nepietetno" izrabljajl. Diskusija s Pahorjem se lahko začne šele z razpravljanjem o tem, ali smo za rešitev narodnostnega vprašanja storili vse, kar bi lahko (in kar bi morali) ali nismo. Odgovor na to vprašanje je odgovor na večino Pahorjevih obtožb. In tu je svoj dialog s Pahorjem začel (ostro, toda ne-žaljivo) v svojem članku Ernest Petrič.

V članku Kreša Petrovića Kdo je izdal slovenski narod? me moti poleg naslova predvsem eno: Petrović trdi, da Pahorjevo pisanje omogoča le dve alternativni. In ti dve alternativni sta:

"- ali Pahor resnice ne pozna, kar bi bilo za Pahorja, publicista in človeka, fatalno

- ali pa Pahor laže, kar bi bilo za Pahorja, antifašista, politika in človeka, prav tako fatalno".

Petrović torej Pahorju prepušča le dve alternativni: ali je neveden ali laže! Druge izbire ne daje. Ker pa je Petrović "prepričan, da Pahor resnico (dejstva) pozna in da izpovedana 'resnica' ni njegova resnica", torej (na nekoliko prikrit način) očita Pahorju, da laže. Možnost, da bi bila Pahorjeva kritika "vsaj subjektivno - avtorjeva resnica", Petrović izključuje! Kje je tu raven diskusije? Ing. Skok pravi (v svoj zagovor?), "da je raven in način polemike diktiral Pahor". Zaradi tega mu je bilo (Skoku) "praktično onemogočeno nekoliko manj prizadeto polemizirati". Pri tem ne izključuje možnosti, da bi se pri drugačni

34

ravni diskusije "morda dokopali do sklepa, da ima vsaka stran v nekaterih pogledih prav"! Naj to razumem tako, da Skok dopušča možnost, da Pahorjevo pisanje le ni tako povsem zlagano, kot to trdi Petrović in kot to sledi tudi iz samega Skokovega pisanja?! Da je resnica morda nekje na sredi?! S tem Skok zanika objektivnost svojega pisanja in sploh vse polemike s Pahorjem v Tribuni, v tisti Tribuni, ki je najprej "ploskala" Pahorju, potem pa ga "opljuvala" (da kompenzira svoje prejšnje dejanje?), pri čemer pa medtem ni prišlo do morebitne zamenjave v uredništvu. In vendar bi bil odstop uredništva dosti bolj časten, kot pa izjava, da je bil zapis o Zalivu 4 "objavljen mimo vednosti uredništva"! (Uvodni članek "Uresničevanje Tribune..." v 12. številki).

Pisatelj Ivan Potrč v Naših razgledih (11/2-67) že v naslovu (Altera pars) pove, da bo problem, ki ga je načel Pahor, prikazal z druge (ne Pahorjeve) strani in se tega v članku vseskozi zvesto drži. Zanj - v domovini živečega pisatelja - Pahorjevi problemi sploh ne eksistirajo. Zaradi tega bi ga mogoče napadel Pahor, jaz mu načelno dajem prav. Toda: Potrč noče "biti gluhi cementen zid, od katerega bi se gluho odbijala njegova (t.j. Pahorjeva) navidez sicer zaskrbljena vprašanja, v jedru pa zgolj premišljeno tendenciozno pisanje". (Podčrtal jaz). Huda obtožba, ki je Potrč z ničemer ne utemelji, čeprav je res, da je tudi ne more, razen če se mogoče ne ukvarja poleg pisateljstva s kake posebne vrste telepatijo in torej vidi Pahorju "v dušo"!

V Primorskem dnevniku (15/2-1967) je S.R. (Ob Zalivu št. 4, "Katehetov katekizem") največ prostora posvetil obrambi Kardelja. Pri tem uporablja Pahorjevo

metoda: brska po Kardeljevem "Razvoju" in citira ti-
sto, kar mu pride prav. Tako na primer - "da ne bi
kdo mislil, da je Kardelj morda socialistično pobar-
van ilirec" - v dokaz navaja, kaj je Kardelj napisal
o ilirizmu na slovenskih tleh (v prejšnjem stoletju
seveda)!! Zdi se mi, da Kardelj zaradi Pahorjevih na-
padov lahko mirno spi in da res ne potrebuje obrambe.
Zato bi ob takem pisanju lahko kvečjemu zavzdihnil:
"Bog me varuj prijateljev, sovražnikov se bom že sam!"

In tako leži pred menoj le še Petričev članek,
polemičen, toda dostojen. In vendar se F. Šetincu ni
zdel dovolj zanimiv (aktualen, kvaliteten?), da bi ga
omenil v svojem poročilu o 2. številki revije Teorija
in praksa (Delo, 17/3-67). Sicer pa me to ni prav nič
začudilo, saj mi je še dobro v spominu njegov članek
"Stare sile - stara sredstva" (Delo, 25/1-67), v kate-
rem je poročal o seji UK ZKS, in tudi to, v kakšnem to-
nu je poročal.

Naj zaključim te bežne opombe s citatom, ki ga
je tov. Skok vzel v svoji oceni za moto: "...če je ča-
sopisje umstveno visoko, politično dostojno, je to do-
kaz, da je narod, iz katerega je to časopisje vzraslo
in kateremu je namenjeno, umstveno in politično zrele..."
(Ivan Cankar, Slovenska kultura).

Vinko Cuderman